



УДК 7.02.05:76

ЖАНР ПОРТРЕТУ В СУЧАСНОМУ ПЛАКАТІ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СВІДОМІСТЬ СОЦІУМУ

ГУЛА Євген, ПУГАЧОВА Анна,
РУДЕНКО Михайло, КИРИЛЮК Матвій

Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, Україна

Надано результати дослідження впливу портретного плакату на соціальний стан спільноти. Метою дослідження є визначення основних засобів виразності та особливостей застосування плаката-портрета як одного з чинників впливу на свідомість соціуму. Охарактеризовано ознаки портретного плакату, його композиційні схеми, образотворчі та технічні прийоми, які забезпечують суттєвий вплив на соціум втіленням та популяризацією відомих портретних образів.

Ключові слова: плакат-портрет, дизайн, художня виразність, створення образу, соціум.

ВСТУП

Зображальні засоби, форми втілення образу або посилання, є основним діапазоном прийомів, яким оперує дизайнер-графік. Плакат-портрет є своєрідним видом мистецтва плаката, який наділений характерними образотворчими, декоративними, символічними та композиційними особливостями, потребує ґрунтовного аналізу та систематизації [3]. Основна галузь його застосування – це видовищний плакат, при чому плакатна графіка із портретним зображенням часто використовуються на банерах, виставкових стендах, афішах, присвячених визначним датам.

Центральне зображення людини у більшості плакатів переважно виконує роль алегорії, символу, несе емоційне навантаження, що власне розкриває зміст і задум художника. Зазвичай через людський образ автор розкриває не лише різноманітні концепції, але й вказує на об'єкти, які є відмінними від портретного зображення (наприклад, рекламні аркуші, що використовують зображення привабливої жінки). Альтернативний тип такого плакату – це портретне зображення конкретної людини: історичної постаті, визначного діяча, відомого творця. В цьому випадку засобами графічного дизайну, притаманного мистецтву плаката, виділяється образ персони плакату, його особистості; на одному аркуші стисло розкривається його характер, сфера діяльності, її суспільне значення. Тому останній тип плакатного мистецтва називається плакат-портрет.



ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Завданням дослідження визначено аналіз художніх особливостей плаката-портрета, основних засобів його виразності крізь призму виявлення впливу на суспільні процеси. Все це дозволить розкрити образ конкретної особи у плакаті через її портретне зображення шляхом символічно-асоціативного тлумачення. Вирішення цього завдання потребує розгляду історичного аспекту розвитку плакатного мистецтва, надання його типології за призначенням, засобами втілення образу, художньої виразності. Потребує визначення особливостей розвитку засобів дизайну у плакатній портретній графіці на основі прикладів світового мистецтва плаката.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

У культурі існують різні підходи осягнення людини. Науковий метод орієнтований на узагальнення і виявлення загальних її ознак. Мистецтво представляє людину з позиції її творчості, реалізованої індивідуальності як суб'єкта людяності. Існуючий між наукою і мистецтвом принцип додатковості дає можливість розглянути еволюцію художнього портрета як особливу форму людинознавства, в якій виражаються соціальні, естетичні, етичні, філософські уявлення про особистість в історії культури.

В ході еволюції портрета виникли стійкі портретно-плакатні форми, які являють собою різні способи осягнення людини в історії культури: «Портрет-подоба» (головним пріоритетом є передача фізичної подібності з портретованого); «Портрет-статус» (домінантою є образ людини в його зв'язках з соціумом); «Портрет-маска» (приховує особистість за мінливістю культурного зразка); «Портрет-соціальний тип», (акцент з неповторного, індивідуального переноситься на передачу спільних рис приналежності індивіда до певної соціальної ніші); «Портрет-ідея», (виражає авторську концепцію художника), і «Портрет-душа», (звернений до передачі внутрішнього світу особистості [2]. Все це є різновидами впливу на соціум та залежить від обраного портретного зображення художньої виразності.

Слід підкреслити, що портрет є широко застосованим в рекламі товарів, демонструє прийняті в суспільстві уявлення про красу і пропонує нові варіанти вигляду, слугує сполучною ланкою між владою і масами. Часто громадська думка про політиків формується через засоби масової інформації за допомогою портретної презентації. Портретне зображення у мистецтві плаката вирізняється способом втілення образу та засобами художньої виразності.

У мистецтві портрет являє собою відтворення зовнішніх особливостей індивіда, виявлення особистості зі своїм внутрішнім світом. Дослідження портретного жанру як особливої сфери знань про людину розкриває розуміння індивідуальності, що не зводиться лише до тілесності.

За призначенням плакат-портрет можна розділити на афішу, політичний та культурний плакат. Для афіші, присвяченій ігровому жанру, притаманне зображення актора в образі головного героя; для плаката на тему інших культурно-видовищних заходів – портрет вивування події. Портрет у політичному плакаті вирізняється високою графічною виразністю, чіткістю образу та відбором [1]. У культурному плакаті увічнено видатних діячів,



образно-символічною мовою графічного дизайну розкрито значення та характер їх діяльності.

В наш час часто, щоб виділити наскільки портретний плакат впливає на емоційний стан людини, протиставлять політичні та церковні графічні зображення. Таке порівняння найбільш наглядно передає сенс зображення емоцій та символів, які доповнюють портрет. Наявність німбу біля голови як символу святості зображуваного персонажа є однією з головних ознак православного плакату. Такий символ на підсвідомості впливають на глядача, змушуючи одразу відчувати духовність зображення і впливає на емоційний стан людини.

На відміну від церковного зображення, політичні плакати задля більшої переконливості потребують відтворення позитивних емоцій, тому суворо-без емоційними є виключно персонажі, що за ієрархією належать до вищих ешелонів влади. На плакатах багато зображень усміхнених обличчя пересічних громадян. При цьому монументальний портрет чи узагальнена постать займає більшу частину площини плаката, щоб підкреслити важливість цієї персони для життя простих людей. Всі інші персонажі, об'єкти чи предмети слугують лише антуражем або стафажем [4].

Втілення образу у плакаті-портреті відбувається через натуралістичне портретування, поєднання його з додатковими зображеннями, застосування різних графічних технік, формування портрету з дрібних предметів чи растрових плям та шляхом символічно-асоціативного тлумачення.

Не можна не вказати, що нерідко вплив зображуваного портрету залежить і від ракурсу як його подано на графічному носії. Ракурс знизу додає алегоричній постаті-символу узагальненої (або конкретної) людини-героя величі та значущості. Знижена лінія горизонту в подібних композиціях відповідно впливає на зменшення розмірів та масштабу елементів тла, стафажу, антуражу та інших допоміжних елементів, чим створює чітку ієрархію зображень та протиставлення персонафікованої величі мінливості навколишньої буденності [4].

Плакатне мистецтво виражає свою індивідуальність, унікальність як носія візуального образу та є одним з найефективніших засобів формування і впливу на масову культуру. Поза сумнівом, що в цьому полягає цінність культурного портретного плаката. Через візуальні портретні образи визначних діячів, плакатисти прагнуть розкрити зміст і значення їх діяльності. Використовуючи засоби графічного дизайну у лаконічних та емних формах плаката, плакатисти виявляють внутрішній світ героя, характер його творчості. Мистецтвознавець Людмила Рожко-Павленко зазначила: «Відомо, що плакат – твір мистецтва, якому притаманні лаконізм зображальних засобів, динамічність і гострота композиції, декоративність. Плакат привертає увагу художників розкріпаченням зображальної мови, можливістю прямого звернення до глядачів. Звісно щоб стався цей діалог, плакат повинен повістю відкривати думку, що передає весь задум художника, і робиться це в максимально доступних, лаконічних та символічних формах» [3]. Без сумніву, щоб належним чином відтворити історичну особу, плакатисти займаються детальною дослідницькою роботою. За винятком художнього вивчення та зарисів



фізіологічного характеру особистості, особливе значення має знання та проникнення в спадщину діяча. Відповідно шляхом графічного відсіювання, стилізація та розбір сенсу творчості визначних митців формується цільним та концентрованим портретним образом, який зобов'язаний нести влучне інформаційне й емоційне навантаження та мати змогу сприйматися спостерігачем швидко та без проблем.

Портретне зображення у мистецтві плаката вирізняється способом втілення образу та засобами художньої виразності. Традиційний метод зображення особи (обличчя чи погруддя) є натуралістичним. В основі художньої якості подібних плакатів лежить естетичне навантаження, компоновання зображення і тексту, а також високопрофесійна техніка виконання [8]. У сучасному портретному плакаті часто поширено поєднання реалістичного графічного чи зображення фотографії з деталями та предметами, що розкривають суть чи рід занять особистостей. В окремих випадках використовують техніку колажування.

Під час дослідження було виявлено ще один популярний прийом для втілення портретних образів діячів – мозаїчне формування портрета з предметів чи символів, що вказують на його діяльність. Представниками такого виду є Олексія Чернікова з серією плакатів «Гордість української культури». Так, образ режисера О. Довженка складений з кадрів його кінофільмів [5]. Описане вище несе за собою ідейне та змістове навантаження, проводячи паралелі творця з його фільмами, впливаючи на розум спостерігача.

Велике естетичне та емоційне навантаження несе використання в плакаті різноманітних технічних та стилістичних прийомів станкової графіки. Високою художньою виразністю наділені портрети, втілені у техніці деревориту, офорту, виконані як живий начерк тушшю. Такі засоби впливають на емоційний стан людини, приносячи теплі емоції, що пов'язані з ручним виготовленням на відмінну від використання фотографій в плакаті. Представниками цього стилю є Отто Кумерт (у плакаті до своєї виставки «Показати обличчя» (1988). А українським представником, що використав цей стиль, є Богдан Пукія з серією плакатів «Видатні графіки України» (2010) [6]. Такі плакатні зображення зазвичай доповненні шрифтовим підписом, що є асоціативно пов'язаним з особистостями та їх творчістю.

Часто використовується символічний прийом наповнення абрису людини зображеннями, які вказують на характеристику персонажа. Вони можуть мати предметний чи орнаментальний характер. Прикладом є плакат Шапура Хатамі (Sharpoor Hatami), присвячений 800-річчю з дня народження персидського поета та мислителя Руні (2007). Умовний силует письменника, взятий зі старовинної мініатюри; декоративний східний орнамент формує абрис розкритого халата. Погруддя наповнює арабська в'язь з цитатою Руні, вони ж є центром композиції всього аркуша. При цьому обличчя залишається чистою площиною, перегукуючись з книгою в руках [8].



ВИСНОВКИ

Отже, портретно-плакатний жанр володіє унікальною художньою мовою, яка дає можливість образного осягнення людини. Мистецтво широко використовує умовну мову культури стереотипного сприйняття портретного зображення людини на плакаті та спільноти за допомогою виділення (або гіперболізації) деяких зовнішніх ознак особистості, допомагаючи ідентифікувати її з конкретною подією, дійством. Саме тому, можна констатувати, що портретний плакат суттєво впливає на свідомість соціуму. Втілення у плакаті образу конкретної особи через інтерпретацію її зображення графічною та символічною мовою плаката є окремим типом цього виду мистецтва, який ми визначаємо терміном «плакат-портрет».

ЛІТЕРАТУРА

1. Владич Л. Т. Майстри плаката. Мистецтво, 1989. С. 65.
2. Всеукраїнська студентська біенале плаката, 2007-2009. С. 76.
3. Грищенко В. В. Візуальні мистецтва. *Наукові записки. Серія: Мистецтвознавство*, №1(01), 2011. С. 171-175.
4. Залевська О. Ю. Проектно-художні засоби українського плаката доби постмодернізму, 2007.
5. Станкевич Н. М. Рекламний плакат з найдавніших часів до наших днів, 2012. С. 123-127.
6. Станкевич Н. М. Мистецтвознавство, 2009. С. 249-264.
7. Poster charm. Poster auctions international. New York, 2006. P. 186.
8. Rene Wanner's Poster Page. URL: <http://www.posterpage.ch> (дата звернення 15.02.2021).

GULA Y., PUGACHOVA A., RUDENKO M., KYRYLYUK M.

GENRE OF PORTRAIT IN A MODERN POSTER AND ITS INFLUENCE ON THE CONSCIOUSNESS OF SOCIETY

The results of a study of the impact of a portrait poster on the social status of the community are presented. The aim of the study is to determine the main means of expression and features of the use of a poster-portrait as one of the factors influencing the consciousness of society. The features of the portrait poster, its compositional schemes, visual and technical techniques that provide a significant impact on society by the embodiment and popularization of well-known portrait images are described.

Key words: poster-portrait, design, artistic expression, image creation, society.